

İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 22 / 19.05.2013

EDİRNE

Balkanların Başkenti

İçindekiler

Edirne / Edirne Surları / Saat Kulesi	3
Mimar Sinan	4
Selimiye Camii	7
Eski Camii	10
Üç Şerefeli Camii	11
II. Beyazid Külliyesi	12
Muradiye Camii	14
II. Beyazid ve Yalnızgöz Köprüleri	15
Edirne Sarayı / Adalet Kasrı	15
Selimiye Arastası	17
Ali Paşa Çarşısı.....	17
Er Meydanı (Kırkpınar)	18
Karaağaç.....	20
Selimiye Camii Planı	21
Notlar	22
Harita	23

Edirne / Edirne Surları / Saat Kulesi

Geçmişi M.Ö. 5500 yıllarına kadar dayanan Edirne'nin şimdi bulunduğu yerde ilk çağda Odrisler tarafından kurulan Orestia adında bir köy olduğu bulunmaktadır. Orestia dönem dönem Akhaların, Perslerin, Makedonların, Galatların ve sonra da MS. 40'lı yıllarda Romalıların egemenliği altına girmiştir.

Orestia'nın kaderinin değişmesi ise 123 senesinde Balkanları ziyaret eden Roma İmparatoru Hadrianus'un Orestia'ya gelmesi ile olur. Kasabayı gören Hadrianus burasının gelişmeye gayet müsait bir yer olduğuna karar verir ve imparatorluğun yönetim merkezlerinden birisi haline getirilir. Orestia artık Hadrianopolis olmuştur. Şehir en parlak dönemini yaşamaktadır, dört bit yanına mabetler, anıtlar dikilir. Kareye yakın dörtgen şeklindeki şehrin çevresi surlarla çevrilir ve surların her bir köşesine bir burç dikilir.

Şehir Asya ile Avrupa arasındaki geçiş noktasında olduğu için tarih boyunca hareketli bir şehir olmuştur. Özellikle Constantinius'un İstanbul'u yeni başkent seçmesinden sonra başkent ile Avrupa toprakları arasındaki geçişin (Via Egnatia) en önemli noktası haline almıştır. Şehrin Bizans İmparatorluğu'nun kontrolünde olduğu dönemde Hunlar, Avarlar ve Bulgarlar Hadrianopolis'i birkaç kez almış ama her seferinde şehir yine de Bizans'a kalmıştır. Ta ki 1361 senesine kadar. Bu tarihte Osmanlılar tarafından kuşatılan şehir, Tekfur Adriyan'ın kuşatmadan hemen önce Lala Şahin Paşa'ya yenilmesini takiben şehri terke etmesinden ötürü teslim olmuştur.

I.Murad şehri alınca şehrin adı yerleşen Türk nüfusun da katkısıyla Edirne olur. Edirne ismi de zamanla Edirne'ye dönüşecektir. Fethedildiği 1361 senesinden, İstanbul'un fethedileceği 1453 senesine kadar tam 92 sene Osmanlılara başkentlik yapmış Edirne, bu dönemde hızlı bir şekilde değişerek Roma şehri olma kimliğini bir kenara bırakarak Türkleşmiştir, hem demografik hem de mimari

açıldan. İstanbul'un fethi ile birlikte başkent unvanını yitirmiş olsa da asla önemini yitirmemiştir. Edirne Sarayı'nın yüzyıllar boyu ayakta kalması, Kanuni zamanında Divan-ı Hümayun olarak kullanılmak üzere Adalet Kasrı'nın yapılması ve padişahların zaman zaman gelerek Edirne'de kalması bunun en büyük kanıtıdır.

Edirne Surları 1866-8 yılları arasında Vali Hurşid Mehmed Paşa'nın döneminde yıktırılmıştır. Yaklaşık 2,5 km uzunluğunda olan surların yüksekliği 4, kalınlığı ise 8 metreydi. Kalenin yıktırılması ile çıkan taşlar çeşitli devlet dairelerinin yapımında kullanılmışlardır. Surlardan geriye sadece dört köşesindeki burçlardan birisi kalmıştır. Bu burcun üzerinde Bizans döneminden kalma bir de kitabe bulunmaktadır. Kitabede şöyle yazmaktadır: 'Tanrım, dindar ve İsa dostu hükümdarımız İoannes'e yardımcı ol.'. Takvimler 1884 senesini gösterdiğinde Vali Hacı İzzet Paşa tarafından bu kulenin üzerine dört katlı ahşap bir yapı yapılır ve en üst katına bir saat eklenir. Bundan 10 sene sonra ahşap olan bu yapı kagir hale getirilir. 1953 senesinde ise bu dört katlı yapının en üstteki üç katı dinamitle yıktırılır.

Mimar Sinan

(Yazı için Nilgün Avan'a teşekkür ederiz.)

Taşa ruh veren, kendini tekrar etmeyen Mimar Sinan 1488 veya 1490 yılında Kayseri'nin Kesi ilçesine bağlı Ağırnas köyünde doğmuştur. Baba adı Abdülmennan'dır. Osmanlı devşirdiği aile reislerine, Arapça Allah'ın kulu anlamına gelen Abdul-Abdullah veya Abdülmennan ismini verir. Mimar Sinan'ın da Ermeni olduğu sanılır. Yavuz Selim döneminde 1512 yılında İstanbul'a bugünkü İslam Eserleri Müzesi'nin bulunduğu yapıya çeşitli eğitim almak için getirilir. Daha sonra da yeniçeri olarak seferlere katılır. 17 yıl yeniçerilik yapar.

1514'de Çaldıran Savaşı'na,

1516'da ve 1520' de Mısır Seferleri'ne,

1521'de Kanuni ile birlikte Belgrad Seferi'ne,

1522'de Rodos Seferi'ne katılır ve bu seferde subaylığa yükselir.

1526'da Mohaç seferine katılıp zeyrekçibaşılığına yükselir.

1535'de İran seferi sırasında Van gölünü geçmek için 3 kadirga yapılmasını isterler. Sinan kısa sürede denileni yapar idaresine de kendi geçer. Padişahın gözüne iyice girmiştir.

1536'da günümüzün bayındırlık bakanlığına eş düşen Hassa Mimarlar Ocağı'nın başına getirilir.

1538' de Moldovya seferinde Prut ırmağının üzerine, Yugoslav yazar İvo Andriç'in de romanına konu olan Drina köprüsünü 13 günde inşa eder. Koskoca ordu sağlıklı bir şekilde köprüyü geçer. Köprünün çıkışına da bir kale yapar. Sinan köprüyü geçtikten sonra kaleyi yıktırır. Nemçe gelir kaleyi fetheder düşüncesiyle.

Mimar Sinan sadece mimar değildir... Eserlerini tasarlarırken mahallin; sosyokültürel yapısını, coğrafi konumunu, iklim koşullarını, yapı araç gereçlerini göz önünde tutar. Matematiksel hesaplar yapar, şehircilik uzmanıdır.

Sinan'ın çiraklık eserim dediği Şehzade Camii'ni Kanuni Manisa'da suççuğünden 22 yaşında ölen oğlu Mehmet için yaptırır (1543-1548). Kanuni kendisinden sonra tahta geçmesini istediği evladının türbesinde tavandan indirilen tahtı vardır.

Sinan'ın kalfalık eserim dediği Süleymaniye Camii'nin de 1551'de temeli atılır. Efsaneye göre iki yıl Sinan ortalıkta görünmez, daha sonra çıkar gelir, ortallardan kaybolmasını da zemin çok yumuşak sıkışıp kaynaşmasını bekledim der. Bu arada İran şahı Tahmasp bizim de katkımız olsun diye büyükçe bir hazine sandığı içinde yakut elmas-altın gönderir. Kanuni de bu hazineyi balyozlarla kırdırıp minare harcına karıştırılmasını ister... Öyle de yapılır. Bugün bile için

uzmanlarını bile hayretler içinde bırakacak olan akustik işini Sinan caminin ortasına insan sesine en yakın ses olan tömbekisiz nargile fokurdatarak çözer. (Akustik: Mekanik dalgaların katı, sıvı, gaz ortamları içinde yayılımı etkileşimini ve insan üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkileri inceleyen bilim dalıdır.)

Mimar Sinan kubbe içlerine yaklaşık 250 adet ağızları iç tarafa gelecek şekilde küp yerleştirmiştir. Küpler sesleri emdiği için yankılanma olmayacaktır. Ama 2007 yılında yapılan restorasyon sırasında caminin akustiği bozulmuştur. Küplerin üzeri çimento ile kaplanıp sentetik malzemeler kullanılmıştır. Oysa Sinan özel olarak küplerin harcında Horasan harcı kullanmıştır. Sinan bir başka teknik olarak da is odalarını yapar. Geceleri caminin aydınlatılması için kullanılan yağlı kandiller ve mumlardan çıkan isler yapıya zarar vereceği için isler bir kanal yardımıyla yukarıdaki odada toplanır ve katman hale gelen isler kazınmak suretiyle kazınıp çıkartıldıktan sonra ezilip toz haline getirildikten sonra Hicaz'a giden develerin boynun bağlanır, yani bir nevi kutsanır. Ayrıca amaç çalkalanma ile ideal mürekkebi elde etmektir.

Sinan'ın ustalık ederim dediği Selimiye Camii'nin kubbesini yaparken 13 bilinmeyenli bir denklemi -Matematiğin bilinen 4 ana işlemden farklı 5. bir işlem bularak çözdüğü söylenir. Yaklaşık yüz yaşına kadar 365 eseri muazzam bir ekiple başarır. 17 Temmuz 1588 de vefat eder. Mimar Sinan 92 cam, 52 meşid, 55 medrese, 7 darülkurra, 20 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa, 6 suyolu, 10 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen, 48 hamam olmak üzere toplam 365 eser vermiştir. İki eşi beş çocuğu olmuştur. Bazı kaynaklara göre çok zengin olduğu söylenir ama fakirlik içinde susuz bir şekilde ölmüştür. İstanbul'a suyu getirip suyu yaptığında Kanuni ücretsiz olarak evine su bağlatmasını sağlar. Fakat 3. Murat döneminde kaçak su kullandığı iddiasıyla mahkemeye çıkarılır, Kanuni'nin sözünü belgeleyemediği için hem suyunu keserler hem de yüklüce para cezası öder. Arkadaşı Mustafa Sai Çelebi'ye eserlerini ve özel hayatını konu alan kitabını yazdırır. Tezkeretül Bünyan ve Tezkeretül Enbiye adlı 2 eseri vardır. Adı geçen eserinde sık sık pergelinden söz eder. "Aynı pergel

gibiym, bir ayağım temel ilkelere sabit diğer ayağımla başka diyarları gözlemlmek için kullandım.” der. Taşa ruh veren Sinan, Kanuni döneminde kendi mezar yerini belirler. Kanuni'nin sağ alt tarafında yatarken ne yazık ki mezarında rahat bırakılmaz. Ölümünden 347 yıl sonra antropolojik acıdan incelenmek üzere Türk Tarihini Araştırma Kurumu üyelerinden Hasan Ferit Çambel, Afet İnan ve şevket Aziz Kansu tarafından mezarı açılır... 1930'lu yıllardan itibaren Avrupa'da yükselen ırkçılık yurdumuzda da baş gösterir. “Beyaz ırktan olmayan hiç kimse uygarlık tarihinde böyle yüksek noktalara gelemmez” diyen zihniyet, Sinan'ın Sırp, Ulah, Macar olduğunu yazar çizerler ama Türk antropolog şevket Aziz Kansu, Sinan'ın Türk olduğunu söyler. Mimar Sinan'ın kafatası ve kemiklerinin Antropoloji Müzesi'ne konulacağını söyleniyor sonradan. Ama hiçbir zaman böyle bir müze kurulmadı, Sinan'ın kafatası da şu an kayıptır.

Notlar:

- Galata'daki Kılıç Ali Paşa caminin yapımında Don Kişot'un yazarı Cervantes işçilik yapmış.
- Sinan, Süleymaniye'yi 70, Selimiye'yi 80 yaşında yapar.

Selimiye Camii

(Yazı için Gülden Gürşat'a teşekkür ederiz.)

şehirleri sembolize etmek, onları anlatmak, onlarla özdeşleşmiş yapılarla mümkündür. Bugün dünyamızda hemen her şehrin bir sembolü vardır. Paris deyince gözümüzde ilk Eiffel Kulesi canlanır; New York deyince Özgürlük Anıtı... Edirne'nin de sembol yapısı Selimiye Camii, varlığı ile Edirne'ye güç katarak ona simgesel bir nitelik kazandırmıştır. Selimiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun o dönemki gücünün en büyük simgelerindedir.

Rivayete göre bir gece Sultan II. Selim rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed sultandan bir camii yapmasını istemiştir, üstelik camiinin yerini bile göstermiştir. Camiinin yeri ile ilgili diğer bir rivayet ise şöyledir: Kanuni İnan seferine çıkarken Selim'i tahtının korunması için Edirne'de bırakmıştır. Gençlik yıllarından dolayı

padişah, Edirne'ye özel bir sevgiyle bağlı olduğundan cami yaptırmak için tercihini Edirne'den yana kullanmıştır.

“TAŞ DEHAYA ULAŞTI DEHA TAŞ KESİLDİ”

II. Selim yaptırmak istediği camiyeye mimar olarak elbette ki dönemin mimarbaşını, Koca Sinan'ı, tayin eder. Sultanın emriyle cami 1568-1574 yılları arasında tamamlanır. Koca Sinan Edirne ve Selimiye Camii için şunları söylemiştir:

“Çıraklığımı İstanbul'daki Şehzade Camii'nde yaptım, kalfalığımı da Süleymaniye Camii'nde tamamladım. Fakat bütün gücümü bu Sultan Selim Han Camii'ne sarf edip uzmanlığımı gösterdim ve anlattım. Öyle büyük bir cami yaptım ki bütün halkın beğenisine layıktır.”

Edirneliler Mimar Sinan'ı bir Edirneli olarak bilir ve öyle sayarlar. Çünkü o; Edirne'yi yücelten en büyük eseri, tüm dehasını ortaya koyarak en güzel yeri bularak yerleştirmiştir. Çok uzaklardan dört minaresi ile göze çarpan yapı, kurulduğu yerin seçimiyle, Mimar Sinan'ın aynı zamanda usta bir şehircilik uzmanı olduğunu da göstermektedir. Kesme taştan yapılan cami iç bölümüyle 1.620 m²'lik, tümüyle 2.475 m²'lik bir alanı kaplar. Mimarlık tarihinde en geniş mekâna kurulmuş yapı olarak nitelenen Selimiye Camii, yerden yüksekliği 43.28 m. olan, 31.30 m çapındaki kubbesiyle ilgi çeker. Ayasofya'ninkinden daha büyük olan Kubbe, 6 m. genişliğindeki kemerlerle birbirine bağlanan 8 büyük payeye oturur. Köşelerde dört, mihrap yerinde bir yarım kubbe merkezi kubbeye destekler. Koca Sinan, bu büyük eserinde Bizans ve antik çağ mabetlerinde görülmemiş bir teknik kullanmıştır. Daha önceki kubbeleri yapılar, asıl kubbe kademeli yarım kubbelerin üzerinde yükselmesine rağmen, Selimiye Camii tek bir kubbe ile örtülmüştür. Bu şekilde örttüğü iç mekâna verdiği genişlik ve ferahlıkla birlikte mekânın bir kerede kolayca anlaşılmasını sağlar. Kubbe aynı zamanda camiinin dış görünüşünün ana hatlarını da belirler.

Selimiye'nin her biri 70,89 metre yüksekliğinde, kalem gibi incecik 4 minaresi vardır. Minareler üçer şerefelidir. İki minaresinde şerefelerin üçüne giden yol ayrıdır. Bu minarelerden aynı anda üç şerefeye de birbirini görmeden üç kişi çıkabilir. Minarelerin kubbeye yakın olması, camiyi göğe doğru uzanıyormuş gibi gösteren bir görünüş güzelliği sağlar. Diğer camilerde ise minareler açığa yapılmış

ve yapı genişlemiştir.

Cami, mimari özelliklerinin erişilmezliğinin yanında taş, mermer, çini, ahşap, sedef gibi süsleme özellikleriyle de son derece önemlidir. Mihrap ve minberi mermer işçiliğinin başyapıtlarındandır. Yapının içi İznik çinileriyle süslüdür. XVI. yüzyıl çiniciliğinin en güzel örnekleri olan bu çiniler sır altı tekniğinde yapılmıştır. Mihrap duvarı, minber köşk duvarı, hünkâr mahfili, duvarlar, kadınlar mahfili, kemer köşelikleri, kible yönündeki pencere alınlıkları çinilerle bezenmiştir. Büyük kubbenin tam altındaki hünkâr mahfili, 12 mermer sütunludur ve 2 metre yüksekliktedir. Hünkâr mahfili çinileri arasında, bir saraydan getirilerek buraya sonradan konmuş olabileceği düşünülen iki elma ağacının oluşturduğu “Elmalı Pano”nun Osmanlı çinilerinde özgün süsleme olarak ayrı bir değeri vardır.

Selimiye Camisinin taş duvarlarla çevrili geniş dış avlusunda, Darül-Sübyan, Darül-Kur'a ve Darül-Hadis yapıları bulunmaktadır. Bu yapıların bir bölümü ve medrese, Edirne Müzesi'nin çeşitli bölümlerini oluşturmaktadır.

Ters Lale Motifi

Selimiye'den bahsetmişken Selimiye'nin en çok merak edilen “Ters lale” motifinden bahsetmemek olmaz. Ters lale motifi Hünkâr Mahfili'nin kuzeydoğu yönünde köşedeki mermer ayakta bulunur. Ters laleyle ilgili halk arasında birçok söylence mevcuttur. Kimisi “Allah” ve “Lale” sözcüklerinde aynı harfler bulunması nedeniyle bu çiçeğe mistik bir anlam yüklerken, kimisi de Osmanlı Türkçesinde yazılmış lale sözcüğünün tersten okunduğunda Osmanlı'nın kutsal emaneti olan “Hilal” sözcüğünün ortaya çıktığını söyler. Bir başka yaklaşım da Mimar Sinan'ın o günlerde hastalanan ve ölen torunu Fatma için camiye Fatma'nın anısına böyle bir motif konulduğu ile ilgilidir. Fakat en yaygın olarak bilinen, Selimiye'nin bugün bulunduğu yerde eskiden bir lale bahçesi olduğu, bu bahçenin sahibi olan kişinin Selimiye'nin yapımından önce Sinan'a zorluk çıkardığı ve ters lale ile Mimar Sinan'ın bu hanıma bir gönderme yaptığı yönündedir.

Eski Camii

Eski Camii ya da eski adıyla Süleymaniye Camii'nin yapımına 1403 senesinde Süleyman Çelebi zamanında başlanır. Devir sonradan adlandırılacağı üzere Fetret Devri'dir. Yıldırım Beyazid Ankara Savaşı'nda yenik ve esir düşmüş, henüz bir beylik olan Osmanlı Beyliği oğulları arasında taht sevdası uğruna üçe bölünmüştür: Oğullarından Süleyman Çelebi Edirne'de, Mehmet Çelebi Amasya'da ve İsa Çelebi de Balıkesir'de ve Musa Çelebi de Bursa'da hükümdarlıklarını ilan ederler. İsa Çelebi Musa Çelebi'yi, Mehmed Çelebi de Musa Çelebi'yi alt eder ve 1406 senesinde Mehmed Çelebi Bursa'da hüküm sürmeye başlar. Kardeşi Süleyman Çelebi hala Edirne'dedir. Ancak İsa Çelebi tarafından Bursa'dan çıkarılan Musa Çelebi bu sefer Edirne'ye yürür ve 1411 senesinde ele geçirir. Musa Çelebi kardeş Süleyman Çelebi'nin yapımına başlattığı camiinin inşaatına devam edilmesini sağlar.

1413 senesinde ise Mehmed Çelebi, Fetret Devrine son verecek ve kardeşi Musa Çelebi'nin denetimi altında olan Edirne'ye girecektir. Artık Osmanlı Beyliği'nin tek lideri vardır. Ancak devlet çok kan kaybetmiş, elli sene geriye gitmiştir.

Mehmet Çelebi, Süleyman Çelebi'nin başlattığı, Musa Çelebi'nin devam ettirdiği inşaatı tamamlar ve 1414 senesinde bugün Eski Camii olarak bildiğimiz camii Süleymaniye Camii adı ile ibadete açılır. Üç Şerefeli Camii yapılanaya kadar da bu isimle anılmaya devam edecektir. Mimarı Konyalı Hacı Alaaddin'dir, kalfası ise Ömer ibn İbrahim. Kadınlar mahfili yaklaşık iki yüz sene sonra 1612 tarihinde Filibeli Ramazan Ağa tarafından eklenir.

Daha çok Selçuklu ve erken dönem Osmanlı mimarisinde görülen çok kubbeli camilere bir örnek olan camii, merkezi kubbesi nedeni ile çok kubbeli mimariden tek kubbeli mimariye geçiş özelliği göstermektedir. İç mekânda süsleme bakımından en zengin bölüm minberdir. Minber üzerindeki nakışlar Timur dönemi etkisini yansıtmaktadır. Camiinin en çok ilgi çeken noktalarından birisi de mihrabın hemen yanındaki Hacer-ül Esved taşına ait olduğu söylenen parçadır.

II. Murad zamanında Hacı Bayram-ı Veli Edirne'ye davet edilir; Eski Camii'de vaazlar verir, hatta bir sabah namazı için geldiği camide Hz. Muhammed'i ibadet ederken gördüğü ve onunla konuştuğu da söylenir. Hacı Bayram-ı Veli'nin vaaz verdiği vaaz kürsüsü hala durmaktadır. Kendisine hürmeten kullanılmamaktadır. Döneminin en önemli camilerinden olan Eski Camii Edirne'de Osmanlılardan

kalan en eski eserdir.

Eski Camii ile ilgili dikkat edilmesi gereken bir husus var, yukarıda ipucu verdim aslında, bilmem dikkatinizi çekti mi? Camiinin yapımında Fetret Devrinde birbiri ile mücadele eden dört kardeşten üçünün katkısı var. Buna rağmen camii ibadete ilk açıldığında Süleymaniye adı ile anılıyor, yani temeli atan kardeşin adı ile. Bu da aslında taht için mücadele eden kardeşlerin birbirlerine kin beslemediklerinin en büyük kanıtı.

Üç Şerefeli Camii

II. Murad tarafından 1443-1447 yılları arasında İzmir'in fethinden elde edilen ganimetlerle yaptırılan Üç Şerefeli Camii'nin mimarı bilinmemektedir. Evliya Çelebi mimarının hasta birisi olduğunu hatta şantiyeye sedye ile gelip gittiğini söylemektedir. Başka bir iddia Eski Camii'nin mimarı Hacı Alaaddin'in bu camiinin de mimarı olduğu yönünde iken bir başkası Bursa'daki Yeşil Camii'nin mimarı İvaz Paşa olduğunu söylemektedir. Ayrıca Musluhuddin'in mimarı, Şahabettin'in de kalfası olduğu da iddialar arasındadır.

Üç Şerefeli Camii tek kubbeli cami mimarisine geçişin en güzel örneklerindedir. Merkezi kubbesi Mimar Sinan'ın o zamana kadar gördüğü en büyük cami kubbesi olduğu için onu bir hayli etkilemiştir ve sonraki eserlerinde bu kubbeyi genişletmeye çalışmıştır. Bu merkezi kubbenin altındaki kalem işlemleri Osmanlı'dan kalan en eski kalem işlemleridir.

Üç Şerefeli Camii'de uygulanan bir yenilik de camiinin haremidir. Osmanlı'da ilk defa bu boyutta revaklı bir harem yapılmış ve ortasına da şadırvan eklenmiştir. Camiinin her biri birbirinden farklı dört minaresi vardır. Üç şerefeli ve camiye ismini veren minare caminin orijinal minaresidir ve yapıldığı dönemde üç şerefeli tek minaredir, Selimiye yapılarına kadar da tüm İslam aleminin en yüksek minaresi olarak kalmıştır. Minarenin içinde her bir şerefeye çıkan ve kesişmeyen üç farklı yol vardır. İki şerefeli minare Fatih zamanında eklenmiştir. Tek şerefeli iki minareden Kuzey'de olan I. Ahmet, burmalı olan ise II. Mustafa zamanında eklenmiştir.

Üç Şerefeli Camii'nin üç şerefeli minaresi kadar kapısı da meşhurdur. Kapısındaki oymalar ve mermer işlemler gerçekten görmeye değerdir. Ayrıca camiinin mihrabının iki yanında Mimar Sinan eserlerinde görmeye alışık olduğumuz iki denge terazisi bulunmaktadır. Üç Şerefeli minaresinin hemen yanındaki girişlerin

önünde iki adet mermer sütun bulunmaktadır. Efsaneye göre caminin mimarları inşaat sırasında uydukları bir gece aynı rüyayı görürler. Bugün mermer sütunların olduğu yerde iki melek nöbet beklemektedir. Rüyalarını birbirine anlatırlar ve aynı rüyayı gördüklerini anlarlar. Bunun üzerine melekleri gördükleri yere, melekleri temsilen iki mermer sütun dikerler.

Evlıya Çelebi'nin naklettiğine göre Eski Camii ve Üç Şerefeli Camiiler çiçek bahçelerinin arasında olduğu için her iki camii de her daim çiçek kokulu olmuştur. Üç Şerefeli Camii'nin musluklarından kışın sıcak su akmasını sağlayan bir sistem de mevcutmuştur.

II. Beyazid Külliyesi

Akkirman Seferi'ne çıkmak için Edirne'ye gelen II. Beyazid şehre yeni bir mahalle de kazandırmak amacıyla bugün bir külliye yapılması emrini verir. Tarih 1 Mart 1484'tür. Yapımını Mimar Hayreddin'in üstlendiği külliye dört sene gibi kısa bir sürede tamamlanır. Külliye'nin tüm yapılarının üzerine 100'e yakın kubbe örtmektedir. Külliye şu yapılardan oluşmaktadır:

Camii: Tek kubbeli, iki minareli camiinin kubbesinin çapı 20,55 m, yerden yüksekliği de 35 metredir. Caminin somaki mermer hünkar mahfili Osmanlı'daki ilk örneğidir. Daha önce mahfiller yapılmış olsa da, o mahfiller duvara gömme tarzında mahfillerdir ve çok amaçlı kullanılmışlardır. Mahfilde kullanılan direklerin devşirme olduğu ve eski bir Roma tapınağından geldiği düşünülmektedir.

Şifahane (Darüşşifa): Üç bölümden oluşan darüşşifanın ilk bölümünde teşhis ve tedavi merkezleri ile çamaşırhane ve mutfak (matbah) bulunmaktadır. İkinci bölümde ilaç depoları ile idari bölümler ve son bölümde de büyük bir kubbenin altında hastaların kaldıkları odalar, müzikle tedavi için saz heyetinin icralarını gerçekleştirebilecekleri bir sahne ve kubbenin tam altında da bir şadırvan bulunmaktadır. Osmanlı şair hekimlerinden Şururi Hasan Efendi'nin Taat-ül Emcize adlı eserinde hangi makamın hangi hastalığa iyi geldiği şöyle sıralanmaktadır:

- Rast Makamı: Havale ve felç illetine devadır.
- Irak Makamı: Hal mizaçlılara, hafakana faydalıdır.
- İsfahan Makamı: Zihni açar, zekayı artırır, anıları tazeler.
- Buselik Makamı: Kulunç ve bel ağrılarının ilacıdır.
- Revahi Makamı: Baş ağrısına devadır.
- Nevai Makamı: Kadın hastalıklarına iyi gelir.
- Egule Makamı: Kalp hastalıklarına iyi gelir.
- Hicaz Makamı: Bevliye hastalıklarına iyi gelir.
- Uşak Makamı: Kalp, karaciğer, sıtma ve mide hastalıklarının ilacıdır.
- Yens Makamı: Sırt, eklem ve kulunç ağrılarını tedavi eder.
- Hücent Makamı: Ateşli hastalıklara iyi gelir, mideyi temizler, vesveseyi uzaklaştırır.

Darüşşifa'da ilk yıllarında iki hekimbaşı, iki göz doktoru ve iki de cerrah görev yapmaktaydı. Hekimbaşları 30'ar akçe, hekimler de 10'ar akçe günlük yevmiye alırlardı.

Tıp Medresesi: Revaklı bir yapı olan tıp medresesinde 18 öğrenci odası ve bir büyük dershane bulunmaktadır. Avlunun ortasında da şu an sadece temelleri duran bir şadırvan vardır. Tıp medresesi ile darüşşifanın yan yana olması bu iki yapının günümüzdeki üniversite hastaneleri gibi faaliyet gösterdiğinin işaretidir. Medrese günümüzde uzun yıllar öğrenci yurdu olarak kullanılmış, kısa bir sürede ceza evi gibi işlev görmüştür. Şu an müze olarak kullanılmaktadır.

İmaret: Külliye'nin ihtiyaç sahiplerine yemek dağıtıldığı bölümüdür.

Hamam: Hamamdan günümüze herhangi bir şey kalmamıştır. Çifte hamam niteliğindeki kubbeli yapılar hem erkeklere hem kadınlara hizmet verebilecek şekildeydiler. Külliye'nin vakfiyesinde külliye'ye gelir getiren yapılar arasında görünmektedir.

Değirmen ve Su Depoları: Günümüzde mevcut olmayan bu yapılar Tunca Nehri kenarında, köprü'nün hemen yanında bulunmaktaydılar.

Külliyede dahilinde ayrıca su terazisi, sıbyan mektebi, muvakkithane ve mehterhane gibi yapılar da bulunmaktaydı.

Muradiye Camii

II. Murad bir gece rüyasında Mevlana'yı görür. Mevlana II. Murad'dan bir mevlevihane yaptırmasını istemektedir. Gördüğü rüyadan çok etkilenen II. Murad hemen bir mevlevihane yapılması ister dönemin mimarından. Bu mimar tam olarak bilinmemektedir ancak Üç Şerefeli Camii'nin ve Dar-ül Hadis Camii'nin mimarının aynı zamanda bu mevlevihanenin de mimarı olduğu düşünülmektedir. Mevlevihane bir komplekstir aslında, imareti ile, semahanesi ile, tekkesi ile, harem ile, selamlığı ile ve elbette en önemlisi camisi ile... Günümüzde bu külliye geride sadece cami kaldığı için zaviyeli camilerin en güzel örneklerinden birisi olan Muradiye Camii'ni bütün halinde göremiyoruz aslında bakarsanız. 1436 senesinde tamamlandığı düşünülen cami (kitabesinde yapıldığı tarih yazmamaktadır) yapıldığı yıllarda Mevlevihane Camii olarak da anılır. Mevlevihane yapıldığında II. Murad tarafından, Konya'da bulunan beşinci kuşak Çelebilerden, Celalettin ve Cemalettin Çelebiler de Edirne'ye davet edilirler. Bugün bu iki Çelebi'nin mezarları da caminin haziresinde bulunmaktadır.

Cami çini süslemeciliği yönünden bir şaheser niteliğindedir. Özellikle mihrabı Bursa Yeşil Camii'nin ve Karaman Karamanoğlu Mehmed Bey Camii'nin mihrapları (Çinili Köşk'te görmüştük) ile birlikte dünyada eşi benzeri olmayan niteliktedir. Caminin minaresi bile yeşil çinilerle kaplıymış ancak 1752 depreminde minare hasar görünce, onarımı sırasında sökülmüşler. 1953 yılında bir depremde daha zarar görür cami ama asıl deprem 2001 senesinde insan eliyle yaşatılır camiye; hırsızlar define arama bahanesiyle caminin paha biçilemez yan duvar çinilerini kırmışlardır, tek teselli mihraba dokunmamış olmalarıdır. Cami 2004 yılında restore edilmiştir.

II. Beyazid ve Yalnızgöz Köprüleri

II. Beyazid Edirne'ye yeni bir mahalle kurulması ister, yeni mahalle kurabilmek için de elbette Osmanlı şehircilik anlayışı gereği önce mahallenin ortasına bir cami yapılması gerekir ve caminin de çevresine bir külliye. Cami ve külliye yapılır yapılmasına ama bu mahalle ile şehir merkezi arasından Tunca Nehri geçmektedir, haliyle mahallenin şehir ile bağlantısını sağlayabilmek için bir de köprü yapılır Tunca Nehri üzerine: II. Beyazid Köprüsü. Altı kemerli köprünün mimari Mimar Hayreddin'dir ve yapım yılı da 1488.

Bu köprünün yapılmasının üzerinden yaklaşık bir asır geçmişken Tunca Nehri bir oyun oynar Edirnelilere. Bir sel sonrası kendisine bir yatak daha bulur, çatallaşır. Bu bir asırlık mahallenin şehirle bağlantısı kesilmiştir yine. II. Selim baş mimarı Mimar Sinan'dan bu mahalleyi tekrar şehre bağlayabilmek için bir köprü daha yapmasını ister dönemim baş hasa mimarı Mimar Sinan'dan. Mimar Sinan tek kemerli bir köprü daha yapar hemen II. Beyazid Köprüsü'nün yanı başına, yıllardan 1570'tir. Bu köprünün adını da halk koyar sudaki yansımalarına bakarak, tek başına öylece duran bir göze benzemektedir köprü, Yalnızgöz Köprüsü derler köprüye ya da Tekgöz Köprüsü.

Gel zaman git zaman iki köprü arasındaki boşluk da doldurulur halk tarafından, Tunca Nehri'nin zaman zaman taşkınlarla aralarını da doldurması üzerine.

Edirne Sarayı / Adalet Kasrı

Edirne'nin 1361 senesinde I. Murad tarafından fethini takiben I. Murad adet olduğu üzere ilk iş Kaleiçi'ndeki bir kiliseyi camiye çevirtir. Sonrasında Edirne tekfurunun sarayını görür ama beğenmez. Bunun üzerine yeni bir saray yapılması için talimat verir. Bu saray yapılan kadar (1368) da Edirne'de değil Dimetoka'da kalır. Yapılan bu yeni sarayın (sonradan Eski Saray olarak adlandırılacaktır) yeri bugün bilinmemektedir. Yıldırım Beyazid'in bugün Selimiye Camii civarında olduğu bilinen sarayının bu ilk sarayın devamı mı

yoksa başka bir saray mı olduğu da bilinmemektedir. Ancak kuvvetle muhtemelen devamı niteliğinde bir saraydır.

II. Murad zamanında yeni bir saray daha yaptırılır. Bu yüzden I. Murad'ın yaptırdığı saray Saray-ı Atik-i Amire yani Eski Saray olarak anılmaya başlanır. Yeni sarayın ismi de Saray-ı Cedid-i Amire olur. Bu yeni saray daha sonra II. Mehmed tarafından 1451 senesinde genişletilmiştir.

Edirne Sarayı'nın planı Topkapı Sarayı ile benzer olmakla birlikte onun gibi üç avlulu değildir. Bab-ı Hümayun'dan doğruca Divan-ı Humayun'a girilebilmekteydi. Girişin hemen yanında sağ tarafta Matbah-ı Amire yani saray mutfakları, tam karşıda da Babüssaade bulunmaktaydı. Sol karşı köşede de Divan-ı Hümayun. Bu avluya Alay Meydanı adı verilmekteydi. Alay Meydanı'nda bulunan Babüssade'den geçilerek sarayın en büyük yapısı olan Cihannüma Kasrı'nın (Has Oda) da bulunduğu Kum Meydanı'na geçilirdi. Babüssade girişinden sonra sol tarafta Adalet Kasrı sol tarafta Cihannüma Kasrı bulunmaktaydı. Karşı kısımda da Kum Kasrı ve Hamamı bulunmaktaydı. Cihannüma Kasrı'nın arkasında kalan kısımda da sarayın Enderun ve harem bölümü mevcuttu.

Döneminin haşmetini en güzel sade biçimde anlatan Edirne Sarayı'ndan günümüze maalesef harabe şeklinde kalıntılardan başka bir şey kalmamıştır. Tarihi boyunca bir çok kez onarım geçiren, bir çok padişaha ev sahipliği yapan Saray'ın mahzenleri 1870'li yıllarda cephanelik olarak kullanılmaya başlanır. Bu, Saray için sonunu başlangıcı olur. 93 Harbi (1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı) esnasında Rusların Edirne'ye yaklaşması üzerine dönemin Edirne Valisi Cemil Paşa'nın emri üzerine cephanelik haliyle saray havaya uçurulmuştur. Üç gün boyunca yanan Saray'dan geriye kalan değerli eşyalar ve sökülen çiniler de daha sonra Vali Rauf Paşa tarafından yabancı devlet adamlarına hediye edilmiştir.

Saray'dan bugüne sadece Matbah-ı Amire'nin bir kısmı, Babüssaade,

Kum Hamamı ve Cihannüma Kasrı'nın bir kısmı kalmıştır. Bir de çok sonradan eklenen Adalet Kasrı.

Saray'a Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1562 senesinde ekletilen Adalet Kasrı'nın mimarı Mimar Sinan'dır. Üç katlı olan kasrın ilk katı şerbethanedir. İkinci katı katipler odası, üçüncü katı ise Divan-ı Hümayun olarak kullanılmıştır. Divan odasının ortasında bir havuz bulunmaktadır. Kasra Adalet Kasrı denilmesinin nedeni devlet işlerinin burada görüşülmesi, burasının bir nevi yargıtay gibi çalışıyor olmasından ötürüdür. Ayrıca ölüm cezalarının nihai karar burada verilmekteydi. Uzun yıllar harabe şeklinde, külahı olmadan duran kasır son yıllarda restore edilmiş ve orijinal görünümüne kavuşturulmuştur.

Selimiye Arastası

Kavaflar Arastası olarak da bilinmektedir. Arasta aynı meslek erbabına dahil esnafın bir araya geldiği çarşılarla verilen isimdir. Burada da ayakkabı esnafı olduğu için çarşıya Kavaflar Arastası denilmekteydi. III. Murat tarafından Selimiye Camii inşaatında Mimar Sinan'ın kalfası olarak çalışan, onun ölümünde sonra da baş mimar olan ve Yeni Camii'nin de temelini atan Mimar Davud Ağa'ya, Selimiye Camii'ne gelir getirmesi amacı ile yaptırılmıştır. 255 metre uzunluğundaki çarşıda 73 kemer ve toplam 124 dükkan vardır. En ilginç özelliklerinden birisi esnafın her sabah çarşı açılınca, bereket için altında toplanıp dua ettikleri 'dua kubbesi'dir.

1874 senesinde tamirinin masrafı için çatısındaki kurşunlar sökülerek satılmıştır, Arasta Balkan Savaşları sırasında da iki güllenin isabet etmesi sonucu hasar görmüştür.

Ali Paşa Çarşısı

Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından Semiz Ali Paşa tarafından, Paşa'nın Babaeski ve Edirne'deki camilerine gelir getirmesi amacıyla 1569 senesinde Mimar Sinan'a yaptırılan çarşının

uzunluğu 300 metredir. Altı kapısı bulunmaktadır. Evliya Çelebi çarşığı uzun uzun anlattıktan sonra içerisinde 360 tane dükkan olduğundan bahseder. 1992 senesinde tamamen yanan çarşı, uzun bir restorasyon sürecinden sonra 1997 senesinde tekrar açılır. Şu an içinde 130 adet dükkan bulunmaktadır.

Zamanında Edirne’de bulunan İngiliz büyükelçisinin karısı Madam Montegu Londra’da bu kadar temiz bir çarşı olmadığına hayıflanır.

Er Meydanı (Kırkpınar)

Kırkpınar yağlı güreşlerinin başlangıcı olarak 1361 Edirne’nin fethi kabul edilir. Bu sene 1-7 Temmuz 2013 tarihinde yapılacak güreşler de ‘652. Kırkpınar Yağlı Güreşleri’ olarak lanse edilmektedir. Ancak ne 652. güreşlerdir bu sene yapılacak güreşler ne de Kırkpınar’da yapılmaktadır.

1346 senesinde Orhan Bey’in Rumeli almak için yaptığı seferlerde kardeşi Süleyman Paşa kırk kişilik öncü birliği ile Domuzhisar Kalesini alır ve dönerlerken bugün Yunanistan topraklarında kalan Samona yakınlarında mola verirler ve bu esnada Ali ve Selim adında iki kardeş güreşe tutuşurlar. Yenişemezler. Aradan zaman geçer, bir Hıdırellez günü iki kardeş bu sefer rövanş için güreş tutuşurlar yine yenişemezler ama pes de etmezler, gece mum ve fener ışığı eşliğinde güreşe devam ederler ama o kadar yorulurlar ki bedenleri dayanamaz ve oracığa yığılır kalırlar. Arkadaşları iki kardeşi oradaki bir incir ağacının altına gömerler ki bu arkadaşlar yıllar sonra bu incir ağacının olduğu yerden bir pınar çıktığını görürler. Bu yerin adı da o zamandan sonra Kırkpınar olarak anılmaya başlanır. Edirne’nin alınması ile birlikte I. Murat burada bir güreşçiler tekkesi kurar ve güreşler her sene Hıdırellez zamanı yapılmaya başlanır. Sonraları bugün yapıldığı Haziran ayının sonları ile Temmuz ayının başlarında karar kılınır.

Kırkpınar şu an Yunanistan topraklarında olduğu için güreşler burada yapılmamaktadır. Balkan ve I. Dünya savaşları sonrası Virantekke

denilen yerde yapılan güreşler, Cumhuriyet ile birlikte Sarayıçi mevkiinde yapılmaya başlanır. Savaşlar nedeni ile zaman zaman güreşlere ara verilmiştir.

Geçtiğimiz sene yapılan 651. Kırkpınar Yağlı Güreşleri'nin ağası 2009'dan beri bu görevi üstlenen Seyfettin Selim'dir. Seyfettin Selim 652. Güreşlerin de ağalığını yapacaktır. Kırkpınar ağası ortaya koyulan koça açık arttırma ile en çok parayı veren kişidir. Ağa organizasyonun yapılmasından sorumludur, ev sahibidir. 651. güreşlerin başpehlivanı da bir önceki güreşlerde olduğu gibi Ali Gürbüz olmuştur.

Başpehlivan olan pehlivan bir sene boyunca altın kemerin sahibi olur. Üç sene üst üste altın kemeri kazanan pehlivana altın kemer hediye edilir.

Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgili bazı terimler şunlardır:

Kısbet: Güreşçilerin giydikleri dana, manda ya da malak derisinde yapılan kıyafettir.

Zembil: Kısbetin saklandığı hasır çantadır. Bir pehlivanın zembilini duvara asması güreşi bıraktığı anlamına gelmektedir.

Peşrev: Güreşe hazırlıktır. İki pehlivan ahenkli bir şekilde ısınma hareketleri yaparlar.

Cazgır: İki pehlivanı tanıtan, dualar eden çığırktandır. Salavatçı da denilir.

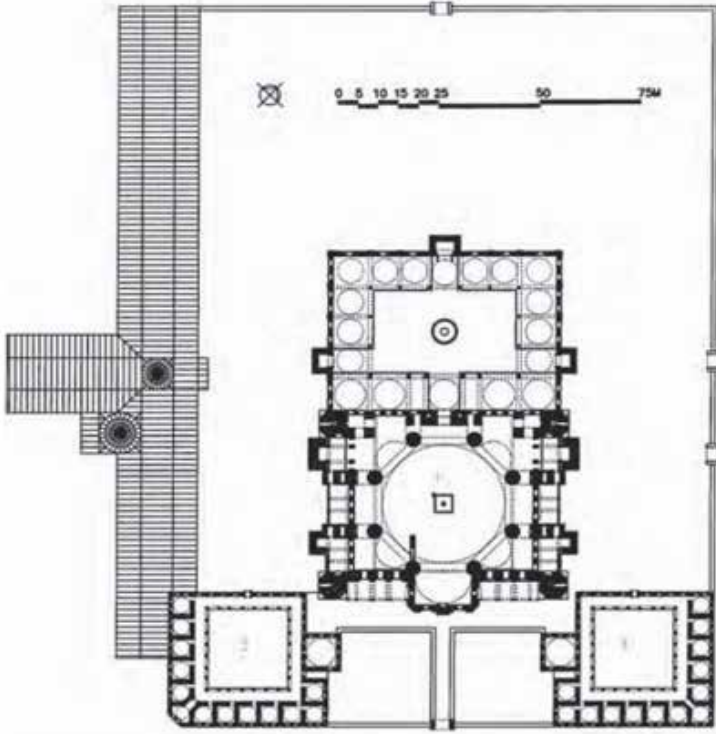
Kırmızı Dipli Mum: Güreşlere çağrılacak kişilere gönderilen davetiyedir. Pehlivanlara, köylerin kahvelerine gönderilir, böylece o köy halkı ve/veya pehlivan güreşlere davet edilmiş olurdu.

Er Meydanı: Güreşlerin yapıldığı alandır.

Karaağaç

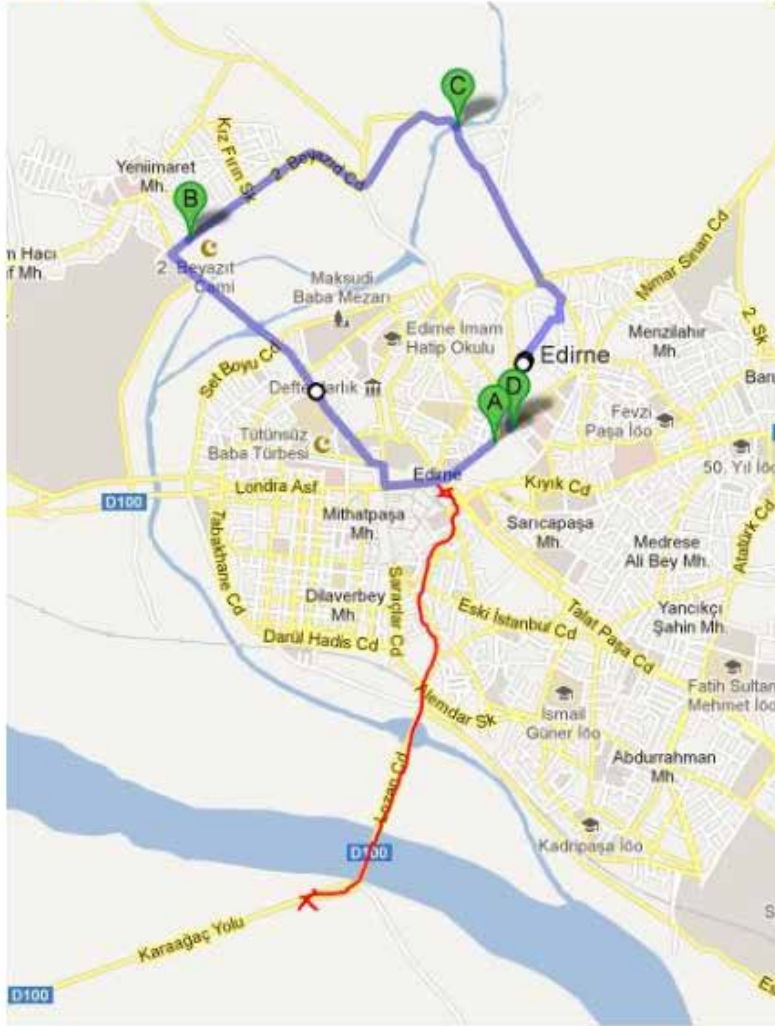
Türkiye'nin Meriç'in batısında kalan tek toprak parçasıdır. Locan Barış Antlaşması'nda tazminat olarak alınmıştır. Tunca ve Meriç nehirlerinin üzerinden bu isimlerdeki köprülerden geçtikten sonra ulaşılır. Meriç nehrini geçer geçmez tarihi karakol binası ve Hacı Adil Bey karşınıza çıkar, sonra da Karaağaç Beldesi. Mübadele sonrasında burada yaşayan Rum nüfus sınırın öbür tarafına geçmiş ve aynı isimde yeni bir şehir kurmuşlardır.

Selimiye Camii Planı

Notlar

Harita

www.istanbulgezginleri.com

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist